

numero discipulorum . Sed occurrit aliud quod obssit: Ioannes enim quando commemorat non in monte ab vndecim: sed ad mare Tyberiadis a septem piscantibus visum esse Dominum. Hoc iam tertio, inquit manifestauit se Iesus discipulis suis, quod intelligendum est ad numerum dierum retulisse, non ad numerum manifestationum. Si autem acceperimus intra illos octo dies antequam eum Thomas vidisset ab vndecim discipulis, quibusq; Dominum visum, non erit ad mare Tyberiadis tertio manifestum esse, sed

quarto, ac per hoc cogitur intelligere post omnia factum esse, quod eum in monte Galilee discipuli vndecim viderunt. Inuenimus itaque apud quatuor Euangelistas decies commemoratum Dominum, visum ab hominibus esse post resurrectionem, semel ad monumentum a mulieribus, iterum eidem egredientibus a monumento in cineribus Petro: quarto duobus euntibus in castellum: quinto pluribus in Hierusalem, ubi non erat Thomas: sexto ubi vidit eum Thomas: septimo ad mare Tyberiadis: octauo in monte Galilee: secundum Mattheum: nono quod dicit Marcus: nouissime recumbentibus, quia iam non erant in terra, cum illo conuenerit: decimo in ipso die non iam in terra, sed eleuatum in nube, cum in caelum ascenderat, quod Marcus & Lucas commemorant: sed non omnia scripta sunt, sicut Ioannes fatetur, crebra enim erat eius cum illis conuersatio per dies quadraginta, priusquam ascenderet in caelum. REMIG. Videntes ergo discipuli Dominum cognouerunt, & iccirco dimissis in terram vultibus adorabant. & ideo pius & clemens magister, vt omnem dubietatem auferret a cordibus eorum, accedens ad eos corroborauit in fide. vnde sequitur: Et accedens Iesus locutus est eis dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. HIERO. Illi autem potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, RABA. Non enim hic de coeterna patri diuinitate: sed de assumpta loquor humanitate secundum quam minoratus est paulominus ab angelis. SEVE. Filius quippe Dei, virginis filio, Deus homini. Diuinitas carni contulit, quod semper ipse cum patre possedit. HIERO. In caelo autem & in terra potestas data est, vt qui ante regnabat in caelo, per fidem credentium regnet in terris. REMIG. Quod ergo Psalmsa de resurgente Domino dicit. Constitui cum super opera manuum tuarum, hoc nunc Dominus dicit: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Et hic sciendum, quia antequam Dominus resurrexisset a mortuis, nouerant Angeli se subiectos homini Christo. Volens ergo Christus etiam hominibus notum fieri, quod data esset sibi omnis potestas in caelo & in terra, praedicatoris missi, qui verbum vite cunctis nationibus praedicarent. Vnde sequitur: Euntes ergo, docete omnes gentes. BEDA. in Home. Qui enim ante passionem suam dixerat: In viam gentium ne abieritis, surgens a mortuis dicit, Euntes, docete omnes gentes. Quapropter confundantur Iudaei, qui dicunt Christum tantummodo ad suam salutem esse venturum. Erubescant & Donatista, qui localiter Christum concludere cupientes dixerunt eum tantummodo in Africa esse, non in alijs regionibus. HIERO. Primum ergo docent omnes gentes, deinde doctas intingunt in aqua, non enim potest fieri vt corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei susceperit veritatem, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vt quorum est vna diuinitas, sit vna largitio, nomenque trinitatis vnus Deus. SEVE. Omnes ergo gentes potestas vna eademque recreat ad salutem, quas creauit ad vitam. DIDL. in libro de Spiritu sancto. Licet autem quis possit existere saeculi, vt ita dicam, cordis, & penitus mentis aliena, qui ita baptizari conatur, vt vnum de praedicatis nominibus praetermittat, videlicet contrarius Christo legidator, tamen sine perfectione baptizabit: immo penitus a

Lib. 2. in inicio.

peccatis liberare non poterit, quos a se existimauerit baptizatos. Ex his autem colligitur quam indiuisa sit substantia Trinitatis, & Patrem vere Filij esse Patrem, & Filium vere Patris Filium, & Spiritum sanctum vere Patris, & Dei Filij esse Spiritum, & in super sapientiae & veritatis, id est filij Dei. Hec est salus credentium, & dispensatio Ecclesiae: haec disciplinae i hac Trinitate perficitur. HILA. Quid enim in hoc sacramento salutis humanae non continetur? plena sunt omnia, vt a pleno & perfecto prolata. Habet enim natura suae

prizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quae cumque mandauit vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem saeculi. nomen in patre, sed pater tantum est: non enim humano modo habet aliunde, quod pater est. Ipse ingentis, aeternus, habens in se semper, vt semper sit filio notus, filius autem est progenies in geniti, vnus ex vno, verus a vero, vnus a viuo, perfectus a perfecto, virtus virtus, sapientia sapientia, gloria gloria, imago inuisibilis Dei, forma Patris ingenti. Spiritus autem Sanctus, non potest a confessione patris & filij separari, & quidem vnus, non deest hoc expectationis nostrae solatium. hic in donorum operationibus futura spei pignus est, hic mentium lumen, hic splendor animorum est. Hec igitur licet mutare non possint Heretici, afferunt tamen humana commenta, vt Sabellius patrem: ex quo tendat in filium: idq; nominibus potius confitentem putat esse quam rebus, cum ipsis filium proponat & patrem, vt Ebion omne initium ex Maria concedens, non ex Deo hominem: sed ex homine Deum proferat, vt Ariani, qui ex nihilo atque ex tempore formam & sapientiam & virtutem Dei procedunt. Quid autem mirum est, vt de Spiritu sancto dicitur sentiant, qui in filio largitore eius tam temerarij sunt auctores? HIERO. Consideratur autem hic ordo praecipuus: Iussit Apostolos, vt primum docerent vniuersas gentes, deinde fidei tingerent sacramento, & post fidem ac baptismum, quae essent obseruanda praecipere. vnde sequitur. Docetes eos seruare omnia quae cumque mandauit vobis. RABA. Quia sicut corpus sine spiritu mortuum est: ita fides sine operibus mortua est. CHRYS. In hoc. Quia vero eis magna iniunxerat, erigens eorum sensus, dicit. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem saeculi: quasi dicat ne dicatis difficile esse iniunctum negotium, ego sum vobiscum qui omnia facio leuia. Non autem cum illis solum dixit se futurum esse: sed & cum omnibus qui post illos credunt, non enim vsq; ad consummationem saeculi Apostoli manfuri erant: sed sicut vni corpori fidelibus loquitur. RABA. Ex hoc autem intelligitur, quod vsque ad finem saeculi non sunt futuri in mundo, qui diuina mansione & in habitatione sunt digni. CHRYS. Rememoratur autem eis & consummationem, vt eos magis attrahat, & ne praesentia solum inspiciant, sed & futura bona & sine fine mansura, quasi dicat. Trinitas quam sustinebitis simul cum praesenti vita consummetur, & totum saeculum in consummationem deueniet, bona autem quibus potiemini, sunt in aeternum permanfura. BEDA. in Home. Quertur autem, quare hic dicit. Et ecce ego vobiscum sum, cum alibi dixisse legatur. Vado ad eum qui me misit: sed alia sunt quae humanitati ascribuntur, & alia quae diuinitati. Ibit ad patrem per humanitatem, manet autem cum discipulis in forma qua est patri aequalis. Quod autem dicit. Vsque ad consummationem saeculi, finitum pro infinito ponitur, nam qui in praesenti saeculo manet, cum electis eos protegendo: ipse post finem cum eis manebit, eos remunerando. HIERO. Qui ergo vsque ad consummationem saeculi cum discipulis se esse promittit, & illos ostendit semper esse victuros, & se nunquam a credentibus recessurum. LEO Papa in ser. de Pas. Qui enim ascendit in caelos, non deserit ad optatos, & ipse deorsum confortat ad patientiam, qui sursum inuitat ad gloriam. Cuius glorie participes non faciat ipse Christus Rex gloriae, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

DIVI THOMAE A QVINA TIS

AD HANIBALDVM PRAESBYTERVM CARDINALEM

IN CATENAM SVPER MARCI EVANGELIO EDITAM.

EPISTOLA DEDICATORIA.

auerendo in Christo patri domino Hanibaldo, Basilice duodecim Apostolorum venerabili Praesbytero Cardinali, frater Thomas de Aquino ordinis fratrum praedicatorum de totum. Rerum opifex Deus solo suae bonitatis intuitu cuncta in esse producens, naturalem boni amorem omnibus indidit creaturis, vt dum vnaquaq; res bonum sibi conueniens naturaliter amat & appetit, quadam conuersione mirabili in suum recurrere demonstrat auctorem. Sed in hoc praefertur ceteris rationalis natura, quod ipsum vniuersalem bonitatis fontem per sapientiam in uerbi potest, & per charitatis amorem suauiter degulatur: vnde fit vt sapientiae bonum, quo ad ipsum fontem bonitatis accedimus, omnibus humanis bonis em recte rationis iudicium praefertur. Hec est, a. que fallidum nescit: ita vt qui eam edit adhuc esuriat, & qui eam bibit sitire non cessat. Hec est, que intantum peccato repugnat, vt qui in ipsam operantur, non peccent. Hec est, que indeficientem fructum semper ministrat largitur, vt qui eam eluciant, vitam possideant sempiternam. Precellit itaque volupatas dulcedine, securitate sedes & regna, vilitateq; diuitias vniuersas. Hu-

iusmodi igitur delectatus muneribus, Euangelice sapientiae a seculis in mysterio abscondite, quam in lucem produxit Dei sapientia incarnata, ministerium expositionis adhibui, sacrorum doctorum sententias compilando, ad quod me induxit primitus felicis recordationis Urbani papae quarti mandatum. Verum quia eo summo Pontifice hac vita subtrahito, tria Euangelia, Marci, Lucae, & Ioannis exponenda restabant, ne opus quod obedientia inceperat, negligentia imperfectum relinqueret, cum multo labore diligens adhibui studium, vt quatuor Euangeliorum expositionem complem, eadem in omnibus forma seruata in ponendis Sanctorum autoritatibus, & eorum nominibus praescribendis. Et vt magis integra & continua praedicta sanctorum expositio redderetur, quasdam expositiones Doctorum Graecorum in latinum feci transferri, ex quibus plura expositionibus Latinorum doctorum interserui, auctorum nominibus praenotatis. Verum quia congruit vt de laborum fructibus oblationes Sacerdotibus offerantur, expositionis Euangelice opus, laboris mei fructum Apostolorum Praesbytero censui offerendum. in quo vestra suscipiat auctoritas debitum, vt scientis industria iudicij censuram exerceat, & anxi qua dilectio, amoris affectum in offerentis munere comprehendat.

D. THOMAE A QVINATIS IN CATENAM

SVPER MARCI EVANGELIUM

PRAEFATIO.

LOS. vocationem gentium & causam salutis earum Isaias, Propheta manifeste praenunciatur oraculo dicens: Deus meus &c. HIER. super Isaiam: In quibus verbis ostenditur Christum appellari seruum inquam est formatus ex vtero. nam ante verba ista praemittitur: Hec dicit dñs, formans me ex vtero seruum sibi. Fuerat liquidem voluntas patris, vt pessimi vinitores missum susciperent filium, vnde de ipsis Christus ad discipulos loquitur: In viam gentium ne abieritis, sed ite magis ad oues perditas domus Israel. quia igitur Israel non est reductus ad Deum, propterea Dei filius loquitur Iudaeis non credentibus dicens, Deus meus factus est fortitudo mea, qui & consolatus est me suo vitio corruerunt, & ad faeces siue reliquias Israel conuertendas. Pro illis, dedi te in lucem gentium omnium, vt illumines vniuersum mundum, & salutem meam per quem hoies salui sunt, vsq; ad extrema terrae facias pertuenire. GLO. Ex praemissis igitur verbis duo possumus colligere, quorum primum est diuina virtus, que fuit in Christo, ex qua efficax fuit ad gentium illuminationem, quia dicit: Deus meus factus est fortitudo mea. Deus igitur erat in Christo mundum reconcilians sibi, vt Apl's ad Cor. dicit. vnde & Euangelium per quod credentes saluantur, virtus Dei est in salu tem oi credenti, vt idem Apl's ad Ro. dicit. Secundum autem est illuminationem gentium & salutem mundi ex dispoñe patris per Christum comple ra, quia dicit: Dedi te in lucem gentiu. vnde post resurrectionem sua dñs, vt dispoñem patris impleat, ad praedicationem discipulos mittit, dicens: Docete oēs gentes, quorum quidam ad praedictum Iudaeis, quidam ad praedicationem gentibus ministerium acceperunt. Quia vero euangelium oportuit non solum praedici per praesens: sed etiam scribi per futuros, eadem distinctio est in scriptoribus euangelij obseruata. nam Mattheus Iudaeis euangelium Hebraico sermone scripsit. Marcus autem primum euangelium scripsit in gentibus. EVSE. in Eccl. hist. Cū. n. Romane vrbis clarū verbi Dei lumen fuisset exortū, sermo veritatis & lucis, qui per Petrum praedicabatur, vniuersorum mentes faciendo illustrauit auditu: ita vt quocumque audierit eum, nulla vnq; saecietas feret. vnde neq; eis auditio sola sufficiebat: sed Marcū discipulū eius oibus p̄cibus exorant, vt ea quae ille verbo praedicabat, ad praesens eorum comonitione habendā scripturae traderet, quod domo forisq; in hu-

iusmodi verbi meditationibus permaneret, nec prius ab obsecrādo desistunt quae orauerant, impetrarent: & haec fuit causa scribendi euangelium per Marcū. Petrus vero vt per Spiritum religiosio se cōperit sur to spoliari, delectatus est fide eorum, per hoc deuotione; confiderans, factūq; confirmat, & in perpetuum legendā scripturā Ecclesijs tradidit. HIER. sup Marcū: Principiū autem quia a praefectioris: aetatis Christi praedicatione inchoat, nec laborat inuinitate infantuli qui loquitur de perfectione filij Dei. CHRYS. Cōpendiosam autem ac breuē narrationem facit, in quo magis imitatus est. Petrum breuitati studētē. AVG. de Con. euang. Vñ Mattheus quod regiam Christi p̄sonam narranda suscepit, habuit Marcū sibi tanq; Comitē & abbreviatorem adiunctū, qui sua vestigia quodammodo sequeretur. Regū. n. est non esse sine comitum obsequio. Sacerdos autē qñ in sancta cōgō rum solus intrabat propterea Lucas cuius circa Sacerdotis Christi erat intentio, non habuit tanq; socium obsequentem, quod suam narrationem quodammodo breuiaret. BEDA. Notandum est etiam, quod Euangelista sancti diuersum narrationis suae primordium singulis diuersū statuere terminū. Mattheus namq; a natiuitate dñica exordiu sumens, ad tps vsq; dñice resurrectionis serie suae narrationis pduxit. Marcus ab initio euangelicae praedicationis incipiens, puenit vsq; ad tps ascensionis Dñi, & praedicationis discipulorū eius cūctis gentibus per orbē. Lucas autē a natiuitate p̄ursoris inchoans euageliū terminauit in ascensione dñica. Ioānes ab aeternitate verbi Dei principiu sumens, vsq; ad tps dñice resurrectionis euangelizando ptingit. AMB. sup Lucā: Quia igitur Marcus a potentie ceperat expressione diuina, recte sub Leonis imagine figurat. REMIG. super Matth. Per Leonem etiam signat Marcus, quia sicut Leo terribilem vocē in deserto emitit, sic Marcus a voce in deserto incept, dicens. Vox clamantis in deserto. AVG. de Con. euang. Quāuis & de figura astra dici possit: Marcus. n. qui neq; stirpem regiam vt Mattheus ob hoc per Leonem significatus, neque Sacerdotalem vt Lucas signatus per vitulum, vel cognationem, vel confessionem narrare voluit: & tñ in eis veritatus ostēdit quae homo Christus operatus est, per hoies figuram in illis quatuor animalib; signatus videtur. THEOPH. Vel euangelium secundum Marcum aquila innuita prophetia. n. Ioannis inceptit. Prophetia vero acute quae a longe iunt speculatur vt Aquila.

D. THO.